

**Analiza potencjalnych skutków realizacji zapisów zmiany studium na
obszarze sołectwa Grodziec (Gmina Jasienica) na środowisko przyrodnicze gminy
Jasienica (sezon wiosenno-letni 2020 r.)**

**dr hab. Sławomir Sokół, profesor uczelni (nauki leśne, biologia), Instytut Biologii,
Uniwersytet Opolski**

Podstawy opracowania

Niniejsze opracowanie dotyczy zagadnień związanych z Uchwałą nr XXXVI/506/17 z dnia 30 października 2017 roku Rady Gminy Jasienica [województwo śląskie] w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jasienica – przedsięwzięcie to nosi nazwę „Jasienicki Kurort Zamkowy” i przewiduje objęcie zmianami zapisów studium obszaru o powierzchni 92,34 ha zlokalizowanego w sołectwie Grodziec.

Podstawę prawną sporządzenia analizy przewidywanych skutków wprowadzenia zmian kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy stanowią niektóre regulacje w zakresie prawodawstwa krajowego, w szczególności zaś:

- Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz.U. 2019 poz. 1396 ze zmianami);
- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008r. (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 283);
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003r. (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 293).

W związku z tym, że obszary Natura 2000 podlegają również prawu Unii Europejskiej uwzględniono też niektóre elementy prawodawstwa unijnego:

- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko;
- Dyrektywa 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska.

Podstawą formalną przystąpienia do niniejszej analizy przyrodniczej jest wskazanie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach przedstawione w piśmie z dnia 3 sierpnia 2018 r. (WOOŚ.410.338.2018.AB): „Prognoza [oddziaływania na środowisko] wymaga więc uzupełnienia o analizę wpływu realizacji zapisów projektu studium na przedmioty ochrony (...)”. Brak uwzględnienia tego elementu skutkowało odmową RDOŚ uzgodnienia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Jasienica – pismo RDOŚ w Katowicach z dnia 3 sierpnia 2018 – WOOŚ.610.84.2018.AB. Podstawą do przystąpienia do pracy było pełnomocnictwo nr 26/2020 Wójta Gminy Jasienica z dnia 24.02.2020 r.

Inne materiały użyte w trakcie sporządzenia analizy: lista przewidywanych kierunków zagospodarowania; lista form ochronnych na rozpatrywanym terenie; informacje i materiały przekazane przez RDOŚ Katowice (na podstawie pełnomocnictwa Wójta Gminy Jasienica) dotyczące form ochrony przyrody, konsultacje z pracownikami RDOŚ w Katowicach w przedmiotowej sprawie, badania i obserwacje własne w terenie przeprowadzone wiosną i latem 2020 r.; robocza opinia geologiczna prof. dr hab. Adama Bodziocha – geolog, Uniwersytet Opolski [wiadomość listowna, 16.04.br.]. Uwaga: niniejsze wnioski oparte są na niepełnym sezonie wegetacyjnym – wiosenno-letnim, badania będą kontynuowane w sezonie jesienno-zimowym.

Zasadniczym celem niniejszego opracowania jest analiza przyrodnicza potencjalnych skutków wprowadzenia zmian zapisów studium w obszarze sołectwa Grodziec na środowisko przyrodnicze gminy Jasienica. Uwzględniono obecność elementów przyrodniczych podlegających ochronie prawnej, w tym: rezerваты przyrody, obszary z sieci Natura 2000, obszary i obiekty objęte strefą częściowej ochrony konserwatorskiej, korytarze ekologiczne, pomniki przyrody oraz gatunki chronione. Opracowanie powinno ułatwić decyzje dotyczące form przyszłego zagospodarowania

terenów objętych zmianą zapisów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania.

Potencjalne zmiany - podsumowanie

Analizą objęto obszar gminy Jasienica, szczególnie sołectwo Grodziec oraz tereny sąsiednie, zapoznając się aktualnym stanem przyrody i z siecią form ochrony przyrody. Formy ochrony wyszczególniono opatrując krótką charakterystyką wraz z wstępną opinią nt. potencjalnych oddziaływań wprowadzenia zmian w zapisie studium. Najważniejszymi z punktu widzenia przyrodniczego i najbliższej usytuowanymi są następujące formy ochrony.:

Obszary Natura 2000. Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” PLH 240001, ten obszar stanowi formę naturalnej strefy ochronnej wokół rezerwatu „Morzyk”. Obszar Natura 2000 PLH 240001, formalnie znajduje się w obszarze zakresu zmiany studium. Mimo to nie planuje się zmiany zapisu studium w tym terenie w stosunku do poprzedniego już przyjętego uzgodnienia – zakładało ono utrzymanie terenów zieleni (ZE) i terenów rolniczych z dopuszczeniem zabudowy (R1).

Możliwy potencjalny, umiarkowany bezpośredni i pośredni wpływ wprowadzenia zmian zapisu studium na ten obszar chroniony.

W okolicy znajdują się też inne obszary z sieci Natura 2000 - Dolina Górnej Wisły PLB 240001 - 1.76 km, Beskid Śląski PLH 240005 - 1.27 km, Pierściec PLH 240022 - 3.72 km, Kościół w Górkach Wielkich PLH 240008 - 3.78 km. Można przewidywać potencjalnie niewielki wpływ na te obszary chronione. Pozostałe elementy sieci Natura 2000 rozlokowane są w odległościach przekraczających 10 km.

Można przewidywać więc jedynie potencjalny, bardzo słaby wpływ pośredni wprowadzenia zmian zapisu studium na wzmiankowane obszary.

Rezerwat „Morzyk”. Rezerwat ten obejmuje południowo-zachodnie stoki niewysokiego wzgórza (330-347 m n.p.m.) oraz wąwozy i stawy. Ponadto znajduje się tu niewielkie źródło z kaskadowym systemem zamulonych wapiennych mis i progów martwicowych, porośnięte roślinnością źródliskową i mszystą z udziałem rzadkich gatunków mchów, należące do tzw. cieszyńskich źródeł tufowych (tuf wapienny). Występuje tu grąd subkontynentalny oraz podgórska forma żyznej buczyny karpackiej. W rezerwacie rośnie m.in.: wawrzynek wilczełyko, rzeżucha gorzka, świerżabek orzęsiony, kruszczyk szerokolistny, czerniec gronkowy i turzycza rzadkokłosa. Występują też zbiorowiska łąkowe.

Obszar ten znajduje się na terenie objętym zakresem zmiany studium zagospodarowania, jednak ze względu na obecność strefy ochronnej (otulinowej) w postaci Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” PLH 240001 i charakter ochrony rezerwatu – można przewidywać jedynie potencjalny słaby, pośredni wpływ zmian zapisu na ten obszar chroniony.

„Dolina Łańskiego Potoku” – leśny rezerwat przyrody w Grodźcu. Zajmuje powierzchnię 47,07 ha. Rezerwat podlega ochronie ścisłej (7,05 ha) i czynnej (40,02 ha). Rezerwat obejmuje dolinę Łańskiego Potoku na Pogórzu Śląskim, u północnych podnóży Beskidu Śląskiego. Ochronie podlegają leśne zbiorowiska łęgowe: podgórski łęg jesionowy, nadrzeczna olszyna górska.

Ze względu na budowę geomorfologiczną terenu - spływ wód następuje od rezerwatu do obszaru zmiany studium - i oddalenie rezerwatu od terenu objętego zmianą studium można zakładać tylko potencjalny, nieznaczny, pośredni wpływ na ten rezerwat.

Na terenie sołectwa Grodziec usytuowane są także zabytkowe obiekty i obszary objęte częściową ochroną konserwatorską. Znajduje się tam rozległy park zamkowy założony w połowie XVII w. w stylu angielskim, obecny starodrzew. Wartość zabytkową posiadają również XVIII i XIX wieczne zabudowania gospodarcze; zabytkowe obiekty powiązane są z terenami zadrzewionymi i zielonymi co powoduje, że teren ten posiada również walory przyrodnicze. Wszystko to wydzielone jest jako obszary i obiekty objęte strefą ochrony konserwatorskiej.

W związku z tym, że niektóre sektory tego obszaru włączone są do zmiany studium jako tereny zabudowy usługowej można przewidywać potencjalny, bezpośredni i pośredni wpływ wprowadzenia zmian zapisu na te tereny szczególnie te, które wydzielone zostaną jako sektory terenów zabudowy usługowej.

W wielu miejscach rozlokowane są liczne pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej (drzewa pomnikowe oraz wychodnie skalne). W przypadku realizacji zapisów zmiany studium można się spodziewać potencjalnych pośrednich zagrożeń w trakcie przewidywanego przeprowadzenia inwestycji.

Ze względu na rozproszenie tych form ochrony, przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności można zakładać iż uniknie się dewastacji.

Korytarze ekologiczne stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania i uwagi ekologów, dotychczas jednak brakuje narzędzi sankcjonowania tego typu szczególnych

obszarów. Na badanym terenie takie korytarze spójności występują, jak wynika ze specyfikacji zakres zmian zapisu studium może, lecz nie musi dojść do kolizji ze szlakami migracji zwierząt.

Nad tym terenem należy sprawować szczególną kontrolę, ingerować tylko w krytycznych momentach udrażniając korytarze ekologiczne.

Uwaga ogólna: ze względu na skalę przedsięwzięcia (obszar i kierunki zagospodarowania) brak przesłanek aby wnioskować o szerszym zakresie oddziaływań potencjalnych skutków niż oddziaływania na samą gminę Jasienica.

Obecny stan środowiska, prognozowanie zakresu potencjalnych przekształceń przy braku wprowadzenia zmian studium i oszacowanie potencjalnych przekształceń mogących nastąpić po wprowadzeniu zmian – analiza poszczególnych elementów i obszarów

Podłoże geologiczne i stosunki wodne

Stan aktualny

Geomorfologicznie gmina Grodziec usytuowana jest na Pogórzu Śląskim (513.32), stanowi fragment Pogórza Zachodniobeskidzkiego. Pogórze Śląskie zbudowane jest z mało odpornych na denudację (zniekształcenia, korozję) serii fliszowych z wkładkami wapieni i skał bazaltowych (cieszynitów). Złożona struktura podłoża geologicznego jest „ścięta” przez równinę denudacyjną obniżającą się od 400–450 m n.p.m. u podnóża progu Beskidu Małego i Beskidu Śląskiego do 280–300 m n.p.m. na granicy Kotliny Oświęcimskiej.

Skomplikowana budowa geologiczna (wystąpienie zjawiska „poprzeplatania” się warstw fliszu, wapienia i bazaltu) skutkuje wystąpieniem na tym terenie wielu nietypowych i przez to ciekawych z punktu widzenia przyrodniczego zjawisk geologicznych. Jednych z ciekawszych są zjawiska mezokrasowe. Morfologia warstwy wodonośnej umożliwia tworzenie wywierzysk w postaci źródełek z kaskadowym systemem zamulonych wapiennych mis i progów martwicowych. Porasta je roślinność źródliskowa z udziałem rzadkich gatunków

mchów - zjawisko to nosi nazwę cieszyńskich źródeł tufowych (tufów wapiennych). Ma tu miejsce zjawisko osadzania się martwic wapiennych: tufów wapiennych i trawertynów.

Szczególny układ warstw geologicznych może wywoływać też inne, ciekawe zjawisko geologiczne. Miejscami woda może płynąć pozornie „pod górę”, zdarza się to w przypadku odpowiedniego ukształtowania warstwy wodonośnej. Wytwarza się swoista podziemna „U-rurka”, a właściwie „U-warstwa”. Wyższe jej „ramię” znajduje się na wzgórzach górujących nad „Morzykiem”, a niższe „ramię” występuje pod postacią wysięków, które obecne są na wysokości ok. 300 m n.p.m. – w ten sposób powstaje źródło bijące ze zbocza wzgórza.

Powierzchnię pogórza pokrywają gliny, na nich rozwinęły się gleby o średniej produktywności. Dominują gleby brunatnoziemne. Na ograniczonych powierzchniach występują gleby płowe. Do niewielkich powierzchni ogranicza się zasięg gleb bielcowych, rozwiniętych na bezwęglanowych i łatwo przepuszczalnych zwietrzelinach. Gleby deluwialne, związane z łagodnie nachylonymi podnóżami stoków, występują na wielu obszarach, jednak ich łączna powierzchnia jest niewielka. Podobną cechą odznaczają się gleby aluwialne występujące w dnach dolin.

Dokonane dotychczas inwestycje poczyniły już wyraźne szkody w podłożu. Zaburzone zostały (miejscami) przepływy wód podziemnych i nadziemnych. Stało się tak za przyczyną budowy szlaków komunikacyjnych biegnących zarówno równoleżnikowo jak i południkowo. Pierwszą tego typu inwestycją było powstanie linii kolejowej Cieszyn – Bielsko (tzw. linia 190 – schyłek XIX w.). Obecnie trudno oszacować rozmiar i konsekwencje przekształceń, które wtedy nastąpiły – dzieli nas od okresu ich wprowadzenia ponad sto lat. Linia kolejowa została przeprowadzona w sposób charakterystyczny dla inżynierii monarchii austro-węgierskiej – jest „kręta”, a jej przebieg jest dostosowany do lokalnej rzeźby terenu.

Teren ten został poprzecinany siecią dróg, z których część ma przebieg równoleżnikowy część południkowy. (Moim zdaniem) wyeksponowane miejsce w rankingu inwestycji powodujących szkody środowiskowe wyrządzone podłożu zajmuje budowa drogi ekspresowej (KDE). Droga KDE została przeprowadzona wg przeciwstawnej koncepcji w stosunku do koncepcji przeprowadzenia linii kolejowej „austro-węgierskiej”. KDE przeprowadzono „na wprost”, dzieląc w ten sposób rezerwat „Morzyk” na dwie nierówne części. Szkody powstały w linii prostej w poważnym stopniu naruszając warstwę wodonośną. Jednak prowadząc drogę na wysokości bliskiej wierzchołkowi wzgórza, „prostym ciecieniem” - w pewien sposób zmniejszono zakres konsekwencji.

Znaczne dewastacje nastąpiły również przy przedsięwzięciu o nieco mniejszej skali. Przeprowadzono linię elektryczną w kierunku południkowym. Wybrano jednak bardzo niefortunnie miejsce jej przebiegu. Przeciągnięcie linii oraz późniejszy jej remont doprowadził do dewastacji mis martwicowych i źródłiska. Ich dewastacja jest chyba niestety nieodwracalna.

Zakres potencjalnych zmian w podłożu i stosunkach wodnych w przypadku nie wprowadzenia zmian zapisów studium

Po przeprowadzeniu wzmiankowanych zmian w podłożu (prowadzenie kolei, drogi ekspresowej i linii energetycznej) wykształcił się nowy stan równowagi dynamicznej. Warstwa wodonośna wydaje się obecnie funkcjonować w sposób prawidłowy. Wskazuje na to obecność cieków i zbiorników retencyjnych wody, a w terenie brak wyraźnych elementów erozyjnych. Jednak możliwość odtworzenia naturalnych źródeł tufów wapiennych budzi poważne wątpliwości. Niewprowadzanie zmian będzie stabilizowało ten neutralny dla środowiska stan. Można jednak brać pod uwagę konsekwencje pogłębiającego się w kraju deficytu wody.

Zakres potencjalnego wpływu wprowadzenia zmian zapisów studium na podłoże i stosunki wodne

Z analizy geologicznej istniejących map geologicznych terenu Gminy Jasienica i obszarów sąsiednich (arkusz Skoczów) wg. opinii geologa – prof. dr hab. Adama Bodziocha z Uniwersytetu Opolskiego [wiadomość listowna z dnia 16.04.br.] – wynikają następujące konstatacje: „Zasadnicze problemy ta [ewentualna] inwestycja może stworzyć poprzez zaburzenie odpływu wód powierzchniowych (i ewentualnie pierwszego zwierciadła wód gruntowych) wskutek stworzenia "dziury" do której zaczną dopływać woda z okolicy, powodując zamarcie obecnych kierunków przepływu. Na powierzchni występują warstwy cieszyńskie dolne (górnio jurajskie łupki, po części margliste, z wkładkami wapieni). Nie ma danych o orientacji przestrzennej warstw (prawdopodobnie nie ma tam wychodni skał, gdzie można byłoby dokonać pomiarów) – nie ma zatem podstawy do wnioskowania o kierunku filtracji wód gruntowych; pozostają zatem uwagi o działach wodnych i kierunkach spadku terenu, co jest decydujące w przypadku odpływu wód powierzchniowych”.

Przeprowadzając analizę dotyczącą wód powierzchniowych i wglębnych autor opinii stwierdza, że: „Mając na uwadze rozkład azymutu upadu w najbliższych stanowiskach można ewentualnie wnioskować o pochyleniu warstw na południe (wskazuje na to też niewielkie, płytkie nasunięcie znajdujące się jakieś 200 m na S od rezerwatu (przebiega tam droga o

kierunku W-E, zabagniona po stronie północnej, i planowany parking). Wygląda więc na to, że deszczami są zasilane północne zbocza, woda podziemna przemieszcza się wewnątrz warstw skalnych w kierunku południowym, przy czym kierunek ten jest (oczywiście) zaburzany przez lokalne rozcięcia i obniżenia terenowe, w których następuje wypływ wody na powierzchnię. Na wschód i na zachód od rezerwatu (też w odległościach ok. 200 m od granic) przebiegają uskoki [warstw geologicznych] o przebiegu południkowym.”

W opinii geologicznej znajdują się również rozważania dotyczą wód geotermalnych, z rozważań wynika, że ‘uwzględniając względnie młode intruzje cieszynitu w pobliżu, dość cienką skorupę kontynentalną oraz liczne, bardzo głębokie rozłamy, dopływ wód termalnych jest wysoce prawdopodobny.,,

- Współczesne wytrącania się martwic wapiennych na terenie Polski jest zjawiskiem współcześnie unikatowym. Intensywna depozycja martwic zakończyła się w Polsce wraz z końcem tzw. okresu atlantyckiego (ok. 7 tys. lat temu), rudymenty tego zjawiska pozostały m. in. na terenie południa Śląska.

- Określenie potencjalnego wpływu inwestycji na migrację wód powierzchniowych i podpowierzchniowych (I warstwa wodonośna) wymaga szczegółowych badań hydrologicznych, hydrogeologicznych, geomorfologicznych i geologicznych, czego samorząd się nie podejmie ze względu na koszty i czas (ok. 2 lata). Charakteryzując warunki w których może nastąpić naruszenie warstwy wodonośnej w opinii podkreślono, że: „[Otwór w ziemi] musiałaby jednak być zarówno dość głęboki (może 20 m, może 50 m) i rozległa powierzchniowo. Podobnym kłopotem może też być budynek, bo sam z siebie wymusza instalację wodną i kanalizacyjną, co jest już dość poważną ingerencją w przepływy powierzchniowe wód”. „Inwestycja „narciarska” nie ma żadnego wpływu na proces przepływu wód termalnych”.

- Rezerwat „Morzyk” i Źródłiska Tufowe „Natura 2000” utworzone były w celu ochrony dwu wyjątkowych obiektów, mis i źródeł tufowych i lasu bukowego (buczyna karpacka), ta ostatnia stanowi prawdopodobnie relikwitu ochrony krajobrazowej wyrosłej z tradycji ochrony dziedzictwa kulturowych najpierw mógł to być pogański „święty las”(?), późniejsza ochrona wywodzi się z etosu „kultury i natury Ojczyzny” (ten tym poszanowania przyrody popularyzowany był w polonofilskich środowiskach szlachty monarchii austrowęgierskiej. Źródłiska i misy martwicowe oraz zbiorowiska mszyste wykształcające się w ich sąsiedztwie mogą stanowić atrakcję turystyczno - krajoznawczą.

Analiza pozostałych elementów fizjograficznych

Strefa obszarów nieobjętych ochroną

Obszar terenów zabudowy usługowej. Zlokalizowana jest tam obecnie plantacja wierzby energetycznej, przedsięwzięcie to jest korzystne dla środowiska. Zachowana jest powierzchnia biologicznie czynna, a warstwa wodonośna jest nienaruszana. Brak przekształceń (brak przyjęcia zmian) oznacza utrzymanie obecnego, korzystnego dla środowiska statusu terenu.

Na tym obszarze przewiduje się wprowadzenie terenu zabudowy usługowej (U2) wraz z elementami odnawialnych źródeł energii (OZE). Planowany na północy teren zieleni (ZE) może zmniejszyć negatywne oddziaływanie szczególnie na teren północny – przewidywany do zagospodarowania jako teren rolniczy z dopuszczeniem zabudowy (R1).

Przedsięwzięcie może bezpośrednio spowodować zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, może też dojść do naruszenia warstwy wodonośnej. Teren może stać się źródłem zanieczyszczeń powietrza, ścieków i odpadów. Można też przewidywać potencjalny, pośredni wpływ na obszary sąsiednie w tym na sąsiedni obszar Natura 2000 - zanieczyszczenia powietrza, ścieki i odpady. Należy dochować szczególnej staranności przy urbanizacji terenu - budownictwo proekologiczne i zachowanie norm ochrony środowiska.

Teren rolniczy, po zmianie statusu obszary rolnicze z dopuszczeniem zabudowy (R1). Obecnie pole obsiane zbożem. Stan obecny umożliwia zachowanie powierzchni biologicznie czynnej i nie narusza warstwy wodonośnej – czyli następuje zachowanie obecnego statusu terenu. Po zmianie statusu tego obszaru na tereny rolnicze z dopuszczeniem zabudowy (R1), co przewidują zapisy zmiany studium - na tym obszarze zachowana będzie powierzchnia biologicznie czynna oraz warstwa wodonośna (pod warunkiem zachowania zasad proekologicznych przy wznoszeniu zabudowań gospodarstw rolnych, szczególnie przy podpiwniczaniu budynków).

Strefa obszarów chronionych

Obiekty i obszary objęte strefą częściowej ochrony konserwatorskiej

Sektor częściowej ochrony konserwatorskiej I (Wschód). Obecnie jest to sektor terenów zieleni. Zmiana zapisu studium przewiduje usytuowanie tam terenów zabudowy usługowej (US1). Należy przewidywać potencjalny bezpośredni wpływ zmiany zapisów studium na ten obszar (zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej i ryzyko naruszenia warstwy wodonośnej). Można też przewidzieć możliwość emisji polutantów. Prognozowany jest także

pośredni ich wpływ, na obszary sąsiednie, w tym na sąsiedni obszar Natura 2000 – zanieczyszczenia powietrza, ścieki i odpady. Należy dochować szczególnej staranności przy zabudowie terenu - zachowanie norm ochrony środowiska.

Sektor częściowej ochrony konserwatorskiej II. W sektorze tym zlokalizowane są zabytkowe obiekty - XVIII i XIX wieczne zabudowy dworskiej, „powiązane” są krajobrazowo z terenami zadrzewionymi i zielonymi. Tę formą zagospodarowania można uznać za neutralną z punktu widzenia przyrodniczego. Nie umniejsza to powierzchni biologicznie czynnej ani nie narusza warstwy wodonośnej.

W przypadku wprowadzenia zmian zapisu studium może dojść do wprowadzenia na ten terenów zabudowy usługowej (U2), W takim przypadku należy ograniczyć uszczuplenie obszaru terenów zielonych. Należy przewidywać potencjalny, bezpośredni wpływ zmiany zapisów studium na niniejszy obszar (zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, ryzyko naruszenia warstwy wodonośnej, emisja polutantów). Możliwy też pośredni wpływ na obszary sąsiednie, w tym na sąsiedni obszar Natura 2000 - zanieczyszczenia powietrza, ścieki i odpady.

Sektor częściowej ochrony konserwatorskiej III. Obecnie zlokalizowany jest tam zabytkowy XVII w. park dworski w stylu angielskim. Z punktu widzenia geobotanicznego jest to las grądowy (w drzewostanie dominują klon (*Acer platanoides*), lipa (*Tilia cordata*), grab (*Carpinus betulus*) i jesion (*Fraxinus excelsior*). W runie obficie liczne gatunki charakterystyczne dla lasów liściastych, jak jaskier kosmaty (*Ranunculus lanuginosus*), dąbrowka rozłogowa (*Ajuga reptans*), ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*), gajowiec żółty (*Galeobdolon luteum*), przytulia wonna (*Galium odoratum*), miodunka ćma (*Pulmonaria obscura*), kokoryczka wielokwiatowa (*Polygonatum multiflorum*), wilczomlec migałolistny (*Euphorbia amygdaloides*), także żywokost bulwiasty (*Symphytum tuberosum*), czworolist pospolity (*Paris quadrifolia*), czyściec leśny (*Stachys sylvatica*), rzadziej żywiec cebulkowy (*Dentaria bulbifera*), czerniec gronkowy (*Actea spicata*), przytulia schultesa (*Galium schultesii*) i przylaszczka pospolita (*Hepatica nobilis*).

Odnotowano stanowiska objętego ochroną częściową pierwiosnka wyniosłego (*Primula elatior*) oraz także chronionego częściowo mchu, zwiślika maczugowatego (*Anomodon attenuatus*), porastającego korzenie klonu.

Do interesujących obiektów na terenie parku należy niewielki jar z wychodniami skalnymi, na których występują kalcyfile gatunki mszaków: *Bryoerythrophyllum recurvirostre*, *Didymodon rigidulus*, *Leskea polycarpa*, *Orthotrichum anomalum*, *Schistidium crassipilum*,

Sciuro-hypnum populeum. Do tutejszych ciekawostek historycznych należy kaplica Zobłów wkomponowana w tereny zielone.

W przypadku wprowadzenia zmian zapisu studium (tereny lasów i zieleni) można przewidywać tylko nieznaczny, potencjalny wpływ wprowadzenia zmiany studium na ten teren.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” PLH 240001 (Grodziec/”Morzyk”)

Regulacje prawne

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” PLH240001 stanowi naturalną strefę ochronną wokół rezerwatu „Morzyk”. Teren został wyznaczony jako otulina (zabezpieczenie) następujących siedlisk przyrodniczych: źródłiska wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati*, żyzne buczyny (*Dentario glandulosae-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe).

Stan obecny i możliwe zmiany

Teren ten usytuowany jest u podnóża wzgórza, na którym usytuowany jest rezerwat oraz łagodnie wchodzi w stok wzgórza. Tereny te, w poprzednich okresach historii były żyznymi polami uprawnymi. Przy odpowiednim płodozmianie i nawożeniu plonowała tam też pszenica. Później był to poligon doświadczalny instytucji naukowych związanych z rolnictwem.

Obecnie na terenie Natura 2000 można zaobserwować „mozaikę” różnych form gospodarowania o charakterze rolniczym. Występują tam łąki, pola obsiane zbożem i inne uprawy. Północny skraj proponowanej terenu dochodzi do granic rezerwatu „Morzyk” i występującego tu rozlewiska będącego ostoją płazów i ptactwa wodnego – obserwowano gniazdujące łabędzie i łyski.

Teren ten został wszechstronnie przebadany pod względem botanicznym i hydrologicznym, a podsumowanie tej wiedzy znalazło się w dwu ważnych raportach:

- Parusel J. 2012. Ekspertyza botaniczna dla potrzeb sporządzenia planu zadań ochronnych dla obszaru natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” Etap I. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach.

- Molenda T., Nejfeld P., 2012. Ekspertyza hydrologiczna na potrzeby sporządzenia planu zadań ochronnych dla specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe”. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach.

Oba opracowania obejmowały też obszar rezerwatu „Morzyk” (poszczególne przedmioty ochrony). W obu opracowaniach znalazły się charakterystyki elementów ochrony oraz plany i wskazówki ochronne. W przypadku realizacji konkretnych przedsięwzięć na tym terenie i terenach sąsiednich należy z tych informacji korzystać.

Obszar ten formalnie znajduje się w zakresie zmiany studium. Mimo to nie planuje się zmiany zapisu studium na tym terenie w stosunku do poprzedniego już przyjętego uzgodnienia – zakładało ono utrzymanie terenów zieleni (ZE) i terenów rolniczych z dopuszczeniem zabudowy (R1).

Możliwy potencjalny, umiarkowany bezpośredni i pośredni wpływ wprowadzenia zmian zapisu studium na ten obszar chroniony. Odpowiednia urbanizacja elementów terenów zabudowy usługowej (U1-2) powstających w sąsiedztwie otuliny, uwzględniająca standardy ochrony środowiska może ograniczyć emisję polutantów. Staranność w doborze zabiegów proekologicznych zmniejszy wpływ stref U (U1 i U2) na samą otulinę rezerwatu.

Rezerwat „Morzyk”

Regulacje prawne

Rezerwat „Morzyk” został utworzony na podstawie zarządzenia ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa z dnia 12 listopada 1996 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (Monitor Polski Nr 75, poz. 686) Na podstawie art. 23 ust. 3 z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492, z 1992 r. Nr 54, poz. 254, z 1994r. Nr 89, poz. 415, z 1995 r. Nr 147, poz. 713 i z 1996 r. Nr 91, poz. 409).

Definiując regulacje prawno-administracyjne (według istniejącego wtedy stanu prawnego) stwierdzono: „zarządza się, co następuje: § 1. Uznaje się za rezerwat przyrody pod nazwą „Morzyk” obszar lasu i stawów o powierzchni 11,47 ha, położony w gminie Jasienica w województwie bielskim. § 2. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych lasów o charakterze grądu subatlantckiego i buczyny karpackiej. § 3. W skład rezerwatu wchodzi obszar położony w granicach administracyjnych gminy Jasienica, oznaczony w ewidencji gruntów obrębu Grodziec Śląski jako działki nr 757, 758, 768, 770/1, 770/2, 937/1. § 4.1. Na obszarze rezerwatu zabrania się: 1. pozyskiwania, niszczenia lub

uszkodzenia drzew i innych roślin, z wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego, ujętych w planie ochrony, 2. zbioru wszystkich dziko rosnących roślin, a w szczególności owoców, nasion i grzybów, z wyjątkiem zbioru nasion na potrzeby hodowli lasu, 3. polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wybierania jaj, 4. wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczania wód i gleby oraz powietrza, 5. wydobywania skał i minerałów, 6. zakłócania ciszy, 7. palenia ognisk, 8. stosowania środków chemicznych w gospodarce leśnej, 9. zmiany stosunków wodnych, Strona 7 Dokumentacja do projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Morzyk” 10. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa, 11. wstępu na teren rezerwatu przyrody poza miejscami wyznaczonymi przez Wojewodę, z wyjątkiem służb ochrony oraz służb nadzorujących gospodarkę leśną w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa, 12. ruchu pojazdów, z wyjątkiem pojazdów służb ochrony przyrody oraz służb nadzorujących gospodarkę leśną w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa, § 4.2. Zakazy, o których mowa w ust. 1, nie dotyczą: 1. właścicieli nieruchomości wchodzących w skład rezerwatu przyrody, w zakresie wykonywania przez nich prawa własności zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego, 2. prowadzenia badań naukowych za zgodą Wojewody, 3. prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem publicznym i ochroną przeciwpożarową, 4. wykonywania zadań z zakresu obronności państwa, 5. wykonywania zabiegów ochronnych, hodowlanych i pielęgnacyjnych za zgodą Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, udzielaną w przypadku potrzeby likwidacji zagrożeń ochranianej przyrody, nie ujętych w planie ochrony. § 5. Bezpośredni nadzór nad rezerwatem przyrody sprawuje Wojewoda Śląski.”. Oczywiście ze względu na zmiany w prawie pewne elementy uległy zmianie, jednak co do zasady należy przyjąć, że gospodarowanie w rezerwacie jest możliwe tylko w zakresie realizacji jego funkcji ochronnych.

Obecny stan rezerwatu

Partia szczytowa wzgórza „Morzyk”. Bucznina w części szczytowej jest dość dobrze zachowana. W runie licznie występują gatunki charakterystycznej dla lasów liściastych, jak przytulia wonna (*Galium odoratum*) kokoryczka wielokwiatowa (*Polygonatum multiflorum*), gajowiec żółty (*Galeobdolon luteum*), czerniec gronkowy (*Actea spicata*) oraz żywiec cebulkowy (*Dentaria bulbifera*) – gatunek charakterystyczny dla żyznych buczyn.

Odnotowano także stanowiska gatunków częściowo chronionych: pierwiosnka wyniosłego i wawrzynka wilczęłyko (*Daphne mezereum*).

Buczyna w niższych partiach jest trochę zakrzewiona, ale runo zachowało swoje naturalne walory. Niektóre buki są bardzo okazałe, część z nich obumiera, obecne wiatrolomy. Występują licznie gatunki charakterystyczne dla lasów liściastych, jak kopytnik pospolity (*Asarum europaeum*), przytulia wonna (*Galium odoratum*), miódunka ćma (*Pulmonaria obscura*), dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*), szalwia lepka (*Salvia glutinosa*), kokoryczka wielokwiatowa (*Polygonatum multiflorum*), jaskier kosmaty (*Ranunculus lanuginosus*), żywokost bulwiasty (*Symphytum tuberosum*), czworolist pospolity (*Paris quadrifolia*), gajowiec żółty (*Galeobdolon luteum*), także ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*) i czosnaczek pospolity *Alliaria officinalis*. Występuje także żywiec bulwiasty (*Dentaria glandulosa*) – gatunek charakterystyczny dla żywej buczyny karpackiej.

Ponadto odnotowano stanowiska gatunków częściowo chronionych: pierwiosnka wyniosłego (*Primula elatior*) i czosnku niedźwiedziego (*Allium ursinum*). Na skraju lasu (od strony północno-zachodniej) zaobserwowano występowanie gatunku inwazyjnego - barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*).

Misy martwicowe na terenie rezerwatu „Morzyk”. Źródisko pod linią wysokiego napięcia, obecnie obszar wiatrolomowy. W pobliżu wypływu źródła występuje mech żebrowiec paprociowaty (*Cratoneuron filicinum*), gatunek charakterystyczny dla źródlisk wapiennych ze związku (*Cratoneurion commutati*). W okolicy źródlika występują także stanowiska innych gatunków objętych ochroną: czosnku niedźwiedziego (*Allium ursinum*) oraz pierwiosnka wyniosłego (*Primula elatior*). W cieku poniżej źródlika zaobserwowano występowanie płazów. Prowadzenie linii energetycznej i jej remont spowodowały liczne szkody, restytucja stanu naturalnego może być bardzo utrudniona lub niemożliwa.

Należy realizować przyjęte dla ochrony środowiska zalecenia(!). W przypadku zachowania staranności w tym zakresie można przewidywać brak dalszych potencjalnych, negatywnych skutków dla ekosystemu źródlisk tufów wapiennych. Obszar ten znajduje się co prawda na terenie objętym zakresem zmiany studium zagospodarowania, jednak ze względu na obecność strefy ochronnej (otulinowej) w postaci Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” PLH 240001 i charakter ochronny samego rezerwatu – można przewidywać jedynie potencjalny, słaby, pośredni wpływ wprowadzenia zmian zapisu na ten obszar chroniony.

Strefa Korytarzy Ekologicznych

Okolice zachodniego wiaduktu pod drogą ekspresową KDE. Płynie tam ciek wodny Kowale, zlokalizowane są stawki, znajduje się tam ważny węzeł korytarzy ekologicznych – następuje migracja płazów i gadów (jest miejsce krytyczne), występują tam gatunki chronione środowisk wilgotnych, rośliny naczyniowe i mszaki, gady i płazy.

Obiekt obejmuje staw i ciek biegnący pod wiaduktem. Ciek płynie uregulowanym korytem. Występują tu stanowiska gatunków objętych ochroną częściową: pierwiosnka wyniosłego (*Primula elatior*) oraz mchu mokradłoszki zaostrej (*Calliergonella cuspidata*). Na brzegu cieków zaobserwowano występowanie gatunku inwazyjnego barszczu sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*).

Nad tym terenem należy sprawować szczególną kontrolę, ingerować tylko w krytycznych momentach udrażniając korytarze ekologiczne.

Okolice wschodniego wiaduktu pod drogą ekspresową KDE. Płynie tam Łański potok. Węzeł korytarzy ekologicznych – migracja płazów i gadów (miejsce krytyczne), występują gatunki chronione roślin i zwierząt związane ze środowiskami wilgotnymi. Omawiany fragment cieków stanowi ważny korytarz ekologiczny.

Na południe od wiaduktu ciek ma charakter naturalny, pod wiaduktem i na północ od wiaduktu fragment cieków został uregulowany aż do betonowego progu, za progiem ciek odzyskuje charakter naturalny. Tuż za progiem dochodzą dwa dopływy od strony prawej. Z lewej strony dochodzi betonowa rynna odpływowa.

Występują stanowiska gatunków objętych ochroną: pierwiosnka wyniosłego (*Primula elatior*) (gatunek częściowo chroniony) i ciemnocy zielonej (*Veratrum lobelianum*).

W okolicach wiaduktu zaobserwowano występowanie gatunku inwazyjnego barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*).

W wielu miejscach rozlokowane są liczne pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej (stanowisko archeologiczne, drzewa pomnikowe oraz wychodnie skalne). W przypadku realizacji zapisów zmiany studiów można się spodziewać potencjalnych pośrednich zagrożeń w trakcie przewidywanego przeprowadzenia inwestycji. Staranność w przeprowadzaniu inwestycji zabezpiecza przed przypadkowymi uszkodzeniami.

Nad tym terenem należy sprawować szczególną kontrolę, ingerować tylko w krytycznych momentach udrażniając korytarze ekologiczne.

Uwagi ogólne dotyczące świata zwierzęcego

Uwagi można streścić w następujących tezach:

1. Budowa autostrady spowodowała chaos w świecie zwierząt;
2. Należy monitorować korytarze ekologiczne i szlaki ich migracji, a w razie konieczności należy interweniować udrażniając szlaki;
3. Fauna gminy Grodziec może stanowić doskonały model do badań nad wpływem urbanizacji na tereny turystyczne.

Uwagi ogólne dotyczące potencjalnych zanieczyszczeń środowiska

Wprowadzenie do zapisu studium niektórych form zagospodarowania wiążących się z elementami urbanizacji (tereny zabudowy usługowej oraz w mniejszym stopniu tereny rolnicze z dopuszczeniem zabudowy) potencjalnie mogą wzrost poziomu zanieczyszczeń powietrza, wzmożenie spływu ścieków oraz z dodatkowo intensyfikować produkcję odpadów i śmieci. Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Departament Monitoringu Środowiska w dokumencie pt. „Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim – raport wojewódzki za rok 2019” określa rodzaj i rozmiar zagrożeń zanieczyszczeń na opracowywanym terenie. Zgodnie z zawartymi w raporcie informacjami należy przyjąć, że omawiany obszar znajduje się w granicach "bielsko-żywieckiej" strefy jakości powietrza klasy „C”, w granicach której nastąpiły przekroczenia: przekroczenie dopuszczalnej częstości przekraczania poziomu dopuszczalnego 24-godz. stężeń pyłu zawieszonego PM10, przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Można zakładać, że wzrost emisji doprowadzić może (w dolinach) do sytuacji zagrożenia smogiem czyli do inwersji smogowej.

W zakresie ochrony wód należy dochować szczególnej staranności pamiętając, że przebieg wód podziemnych ma bardzo specyficzny obieg. Wody ściekowe należy poddawać wstępnej filtracji przed ich spływem do gruntu. Gospodarka odpadami i śmieciami zgodnie z standardami ochrony środowiska.

Uwagi ogólne dotyczące potencjalnych przekształceń krajobrazu

Krajobraz Pogórza Śląskiego, na tym terenie znajduje się gmina Grodziec przypomina nieco krajobraz wyżynnej części Czech i Słowacji, jest urozmaicony. Występują tam charakterystyczne, naturalnie utworzone „kopce”. Wzgórza przywodzą na myśl starożytne kurhany. Są to wzgórki osiągające tam wysokość do ok. 500 m n.p.m., górują nad dolinkami denudacyjnymi. Od strony południowej widoczne są górujące szczyty Beskidu Śląskiego, ten krajobraz określić można jako częściowo „zamknięty”. Od strony północnej rozciąga się

krajobraz „otwarty” – wyżynny”. Miejscami krajobraz wzbogacają dodatkowo wychodnie wapienne.

Zróznicowany krajobraz jest jednym z ważnych walorów analizowanego terenu. Niestety walory te zostały już w czasie budowy drogi ekspresowej poważnie naruszone - krajobraz zmienił charakter z naturalnego na kulturowy. W trakcie wprowadzania elementów urbanistycznych należy jednak pamiętać też o pozostałych walorach krajobrazowych (widokowych).

Wnioski robocze

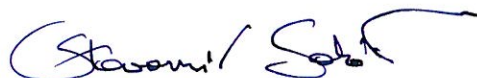
Rada Gminy Jasienica Uchwałą nr XXXVI/506/17 z dnia 30 października 2017 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jasienica wyraziła swoją wolę rozwoju gminy w kierunku gminy turystycznej. Centrum tego potencjalnego przedsięwzięcia planuje się zlokalizować na terenie sołectwa Grodziec w sąsiedztwie Zamku Grodzieckich. Władze gminy Jasienica określają to przedsięwzięcie mianem „Jasienickiego Kurortu Zamkowego”, a jego obszar skalkulowany jest na 92,34 ha.

Wyznaczenie kierunku turystycznego rozwoju tej części gminy, z perspektywą rozbudowy terenów zabudowy usługowej skoncentrowanych na stosunkowo niewielkim terenie, znajdującym się poza obszarem ochrony Natura 2000 i obszarem ochrony rezerwatuowej, moim zdaniem należy uznać za inicjatywę przyjazną środowisku. Dodatkowo wyłącza się z tych terenów produkcję przemysłową i działalność rzemieślniczą. Pozostałe przewidziane formy zagospodarowania czyli zagospodarowanie w kierunku terenów lasów, terenów zieleni oraz terenów rolniczych, przewidując minimalizację zabiegów przekształcających ich naturalny charakter, nie muszą naruszać integralności ekosystemu.

Walory krajobrazowe tego terenu zostały już poprzez budowę drogi ekspresowej poważnie naruszone (krajobraz zmienił charakter z naturalnego na kulturowy), a wartości zjawisk krasowych poważnie nadwierzono w trakcie przeprowadzania linii energetycznej. Rozumiem, że ani władze Gminy oraz RDOŚ nie miały wpływu na oba te inwestycje.

Pamiętając o istniejących jeszcze walorach przyrodniczych fragmentów zagospodarowywanego terenu, w trakcie wdrażania każdego konkretnego przedsięwzięcia należy spełniać najwyższe standardy środowiskowe aby uniknąć potencjalnych zagrożeń – nadmiernego spadku powierzchni biologicznie czynnej i ryzyka nadmiernego nadwątlenia warstwy wodonośnej. Prognozując los przedsięwzięcia należy również wziąć pod uwagę rozwój technik budowlanych (także w zakresie ochrony środowiska) i fakt gromadzenia wiedzy nt. omawianego terenu; wszystko to może w przyszłości ułatwić realizację proekologicznego planowanego przedsięwzięcia.

Przedsięwzięcie „Jasienicki Kurort Zamkowy” znajduje się obecnie na wczesnym etapie przygotowania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Na tym etapie, moim zdaniem brak przesłanek do wnioskowania, że musi nastąpić kolizja pomiędzy celami tak zdefiniowanego przedsięwzięcia a celami i zadaniami ochronnymi poszczególnych elementów środowiskowych gminy. Dlatego popieram inicjatywę Rady Gminy Jasienica w zakresie uchwały nr XXXVI/506/17 z dnia 30 października 2017 – inicjatywa ta moim zdaniem ma za cel rozwój gminy niesprzeczny z zasadami zrównoważonego (i odpowiedzialnego) rozwoju. W związku z tym, że wnioski oparte są na niepełnym sezonie wegetacyjnym (wiosenno-letnim) – badania będą kontynuowane w sezonie jesienno-zimowym.

Opole/Jasienica, dnia 20/08/2020 r.